

15.9.2020

Asia: VM/8871/2019 Hallituksen esitysluonnos eduskunnalle sote-maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi / Psykososiaalisen opiskeluhoollon palveluiden sijoittuminen

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelut siirtyisivät sote-maakunnille. Kouvolan kaupungin kasvatuksen ja opetuksen toimiala katsoo, että näiden palveluiden sijoittuminen tulisi jäädä kunnan päätettäväksi. Tämä on välttämätöntä, jotta lapsen ja nuoren oikeus asiakaslähtöiseen, matalan kynnyksen varhaiseen psykososiaaliseen tukeen toteutuu.

Opiskeluhoollolla tarkoitetaan oppilaan ja opiskelijan hyvän oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa koulu- ja oppilaitosyhteisössä. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus ja hänen hyvinvointinsa edistäminen. Opiskeluhoolto on yhteisöllistä työtä ja yksilöllistä tukea:

- Oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus saada maksutta opiskeluhoolltoa, jota opetukseen osallistuminen edellyttää.
- Opiskeluhoolltoa toteutetaan ensisijaisesti ehkäisevänä, koko yhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoolltona.
- Lisäksi oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhoolltoon ja opiskeluhoollon palveluihin

Oppilashuolltoa säätelevät sekä oppilas- ja opiskeluhoolltolaki että perusopetuslaki.

Lasten ja nuorten osalta opiskeluhoollto on merkittävä osa kuntien kuntalain mukaista terveyttä ja hyvinvointia edistävää ja ennaltaehkäisevää tehtävää.

Oppilas- ja opiskelijahuolltolaki määrittää yhteisöllisen opiskeluhoollon ensisijaiseksi toimintamuodoksi oppilaiden turvallisuuteen ja hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Tämän lisäksi opiskeluhoollon toimijoiden kuten psykologien ja kuraattorien työhön kuuluu myös yksilökohtaista asiakastyötä. Lisäksi osa työajasta käytetään opetuslainsäädännön mukaiseen pedagogiseen tukeen (esimerkiksi moniammatilliset pedagogiset arviot ja selvitykset). Lain voimassaoloaikana työn painopiste on siirtynyt ryhmien, luokkien ja koko kouluyhteisön kehittämiseen. Näin voidaan ennaltaehkäistä monta sellaista ongelmaa, jotka pitkittyessään olisivat varsin hankalia ja kalliita hoitaa. Yksilökohtainen asiakastyö on tärkeää, mutta se ei ole opiskeluhoollon toiminnan ainoa keskeinen asia. Vaikeimmassa asemassa olevien oppilaiden houkuttelemisen koulun ulkopuolisiin palveluihin on välillä hyvin haastavaa, mutta koulun omien työntekijöiden luona käyminen koetaan luontevana osana koulutyötä.

Opetussuunnitelmat painottavat vuorovaikutus-, arjen ja itsestä huolehtimisen ja ajattelun taitoja, sekä empatiataitoja. Nämä ovat eri tutkijoiden mukaan myös tulevaisuuden työelämässä keskeisiä taitoja. Kyseiset taidot ovat psykologien ja kuraattorien osaamisen keskeistä aluetta, joten yhteistyö pedagogisen kehittämisen ja kouluissa tehtävän hyvinvointityön välillä tulee entisestään tiivistymään.

Hyvinvointityö vaatii päiväkodin, koulun tai oppilaitoksen ja toiminta-alueen hyvää tuntemusta ja aktiivista yhteistyötä paitsi yksikön sisällä, myös eri paikallisten toimijoiden kesken. Tällainen työ onnistuu vain osana sivistystoimen rakenteita ja osana sivistystoimea. Opiskeluhoollon kanssa tiiviissä yhteistyössä toimivat nuoriso-, liikunta- ja kulttuuritoimi jäävät jatkossakin kunnan järjestämistä vastuulle. Soteen siirryttäessä yhteistyö näihin monimutkaistuisi. Yhteistyö koulu- ja opiskeluterveydenhuollon kanssa on myös tärkeää ja sen sijaitseminen sotessa koetaan ongelmallisena. Monialaisessa yhteisössä tiedetään reaaliaikaiset palveluntarpeet ja niihin kyetään reagoimaan joustavasti ja reaaliaikaisesti, kun päätöksenteko ja johtaminen ovat organisaation sisällä. Opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluita tulee johtaa sieltä hallinnonalasta käsin,

missä ne sijaitsevatkin, jotta lain asettama palvelun perustehtävä toteutuu. Todellisuus on osoittanut, että terveydenhuoltojohtoinen organisaatio Kymenlaaksossa palvelee lääkäreiden diagnostisia tarpeita ja kapeuttaa psykologityön psykologisiksi tutkimuksiksi laajan lain hengen mukaisen tehtävänkuvan sijaan. Esityksessä puhutaan mm. resurssien paremmasta kohdentamisesta, kun hartiat ovat leveämmät. Onko tästä käytännön esimerkki koronan aikainen kouluterveydenhoitajien katoaminen kouluilta, kun heidän työpanostaan kohdennettiin muualle? Koronatilanne keväällä 2020 osoitti lasten, nuorten ja perheiden tuen saamisen kannalta välttämättömäksi pystyä vaikuttamaan nopeasti ja tehokkaasti psykososiaalisten palveluiden kohdentamiseen ja toimintamalleihin.

Syynä kuraattori- ja psykologipalveluiden siirtoon on mainittu asiakkaiden kokemukset luukulta toiselle pompottelusta, ja ajatus siitä, että tämä vähenee, mikäli psykososiaalinen oppilashuolto sijaitsee samassa organisaatiossa erikoissairaanhoidon ja muiden vastaavien palveluiden kanssa. Mitä jos psykologi- ja kuraattoripalveluista tulee yhtä etäisiä koulun arjelle, kuin näistä muista palveluista? Kyse on siitä, mihin rajapinta syntyy. Mikäli psykososiaalinen opiskeluhuolto siirtyy pois kunnilta, rajapinta syntyy sotien ja kunnan välille. Kun näiden palveluiden johtaminen on sotessa, ei kunnalla ole mahdollisuutta johtaa oppilashuollon kokonaisuutta eikä vaikuttaa palveluiden määrään, kohdentamiseen tai toimintamalleihin.

Opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoritehtävät ovat kehittyneet yli 50 vuoden olemassaoloaikanaan omiksi, terveydenhuollosta pitkälti irrallisiksi toimenkuvikseen. Työntekijöiden asiantuntemus on korkeaa. On tärkeää, että heidän asiantuntemuksensa tulee täysimääräisesti lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja tukemiseen. Psykologin ja kuraattorin kuuluminen samaan työyhteisöön opettajien kanssa lujittaa yhteisöä, parantaa oppilashuollon henkilöstön kouluyhteisön tuntemusta ja edistää konsultaatiosuhteen (psykologi/kuraattori ja opettajat) muodostumista. Opetushenkilöstön oppilashuollollisen asiantuntemuksen lisääntyminen mm. konsultaation kautta lisää oppilashuollon tehoa ja vaikuttavuutta. Yhteiskunnan tuomiin haasteisiin vastaaminen onnistuu parhaiten tässä tiiviissä yhteydessä koulujen kanssa. Tällöin voidaan reagoida myös paikallisiin ilmiöihin nopeasti ja matalalla kynnyksellä. Oppilaiden pahoinvointi lisääntyy ja siihen pitää pystyä reagoimaan viiveettä lähipalveluna.

Kunnat ja muut koulutuksen järjestävät ovat kohdentaneet merkittäviä resursseja toimivien opiskeluhuollon käytänteiden ja tietojärjestelmien luomiseksi uuden lain hengessä. Nämä kaikki jouduttaisiin Soten myötä vaihtamaan. Tämä vaatisi huomattavaa taloudellista panostusta ja olisi poissa siitä ajasta, minkä opiskeluhuollon työntekijät käyttävät lapsen edun mukaiseen toimintaan.

Opiskeluhuollon sijoittumista on arvioitu viime vuosien aikana lukuisaan otteeseen ja varsin perusteellisesti. Edellistä Sote-ratkaisua mietittäessä sekä eduskunnan sivistys- että sosiaali- ja terveystoimikunta päätyivät siihen, että opiskeluhuollon on järkevää sijaita sivistystoimessa. Samaan päätyi myös Soten ja sivistystoimen rajapintoja miettinyt työryhmä keväällä 2019. Koulutuksen arviointikeskus Karvin raportissa todetaan, että opiskeluhuollon painopiste tulee siirtää entistä tehokkaammin varhaiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäisevään toimintaan, ja poikkihallinnollista yhteistyötä tulee tehostaa. Karvin raportin tulee olla kehittämistyön lähtökohtana.

Yhteenveto

Kouvolan kaupungin kasvatus- ja opetustoimiala korostaa lausunnossaan, että opiskeluhuolto tulee olemaan tulevaisuuden koulun keskiössä. Opiskeluhuollon palveluiden on välttämätöntä olla sivistystoimessa, jotta kunta- ja koulukohtaisten opetussuunnitelmien hyvinvointiin ja opiskeluhuoltoon liittyvät kokonaisuudet pystytään toteuttamaan. Opiskeluhuollon palveluiden sijoittuminen tulee jäädä kunnan päätettäväksi.

Veikko Niemi
Kasvatus- ja opetusjohtaja